

Forró Lajos

Az én Balkánom – Balkáne moj 3.

„Na strateškim mjestima njihovi ljudi...”*

A parlamenti merénylet után óriási volt a felháborodás a horvátok körében. Az *Ante Pavelić* vezette Jogpárt már júniusban szerbellenes tüntetést szervezett. Az állam fennállásának 10. évfordulója alkalmából rendezett ünnepen pedig a Parasztpárt által összehívott népgyűlés tüntetett a király és az állami egység ellen a zágrábi *Jelačić* téren. Mindkét megmozduláson néhányan meghaltak a rendőrséggel való összetűzés következtében.

1929. január 6-án *Sándor*, királyi rendelettel hatályon kívül helyezte az 1921-ben elfogadott alkotmányt, betiltott minden pártot és tömegszervezetet. Miniszterelnökké a királyi testőrség parancsnokát *Živković Petar* tábornokot nevezte ki. A monarchofasiszta diktatúrává alakult Szerb–Horvát–Szlóven Királyság neve **Jugoszláv Királyság** lett, melynek területét 9 bánságra osztották (*Száva, Dráva, Vrbas, Drina, Duna, Morava, Vardar, Zeta és Tenger mellék*). Élükön a bán (kormányzó) állt, akít a király nevezett ki. A bánságok határait úgy húzták meg, hogy csupán 3-ban kerültek kisebbségbe a szerbek. Korlátlan rendőrruralmat vezettek be, a legkisebb piszenés a szerb diktatúra ellen súlyos büntető rendszabályokat vont maga után. Mindez azonban még jobban félizzította a kedélyeket. Ebben a furcsa helyzetben egy egészen lehetetlen kivezető utat próbáltak keresni: egy olyan parlamentarizmust hoztak létre, amelyben volt ugyan parlament, nemzetgyűlés és felsőház, felelős kormány, azonban ezt az egész apparátust nem a nép válasz-

totta, hanem egy népválasztás mókájával, a diktatúra nevezte ki.

1931. szeptember 21-én megjelent az egyesületekről, pártokról és a gyülekezési jogról szóló törvény, amely abból indult ki, hogy tilos bármilyen egyesületet faji, vallási alapon létesíteni, valamint nem engedte a területek szerinti szervezkedést. Súlyos csapás volt ez a Jugoszláv Királyság területén élő kisebbségekre nézve.

1933. novemberében Sándor király Zágrábba látogatásakor *Oreb Petar* és társai merényletre készültek az uralkodó ellen, de az utolsó pillanatban visszaléptek. Mindez ellenére Orebet és társait elfogták és halálra ítélték. Igazi figyelmeztetés volt ez a királynak, akít a horvát nacionalisták a főbűnösnek tartottak a diktatúra minden intézkedéséért.

A diktatúra elől menekülő horvát politikusok egy csoportja Bécsben megalapította az *Ustaša Hrvatska Revolucio-narna Organizacija* nevű szervezetet, amely a horvát területek függetlenségének kivívását tűzte ki célul. Vezetőjük Ante Pavelić, a Jogpárt elnöke lett. Az usztasák már 1929-ben szövetségre léptek a macedónok felszabadító szervezetével, az ún. *Belső Macedón Forradalmi Szervezettel* (ORIM), amelyben egymás kölcsönös segítése mellett foglaltak állást. Mindkét szervezet kapcsolatot tartott fenn külföldi országokkal, többek között Németországgal, Olaszországgal és Magyarországgal is.

A *Nezavisna Hrvatska Država* (Független Horvát Állam) című újság 1934. április 16-i száma közölte: Az úgynevezett *Horvát Unió* halálra ítélte Karađordević Sándort. A király olyannyira komolyan vette az őt ért fenyegetéseket, hogy amikor 1934. október 8-án a *Dubrovnik* jugoszláv hadihajó

* „A vezető helyeken az ő emberei” (AZRA: Kurvini sinovi...).

fedélzetén elindult Marseille felé már elkészítette végrendeletét. Az iratban az uralkodó az akkor tizenegy éves fiát, *II. Pétert* jelölte utódjául. A franciaországi utazás előtt a jugoszláv kémelhárító szolgálat, egy a király ellen készülő merényletről tájékoztatót. Marseille valóban remek terepnek kínálkozott a nacionalista ellenzék pokoli tervének végrehajtásához. Ehhez járult még, hogy a kivéznyelt francia rendőri karhatalom képtelennek bizonyult a rend biztosítására.

Amikor Sándort a kikötőben üdvözölte *Louis Barthou* külügyminiszter és *Georges* tábornok, a Legfelsőbb Haditanács tagja, a merénylő(k) már a tömegben várakoztak. Az államférfiak nyitott autókba szálltak és elindultak a város központjában álló háborús emlékmű felé, amelyen a király arany palmaszobrát kívánt elhelyezni az ismeretlen katona tiszteletére. Az út mentén a tömeg éljenzéssel ünnepelte Sándort, aki mosolyogva integetett. Az autó rendkívül lassan haladt, és így az egyik merénylő könnyedén a kocsi jobb oldali hágcsójára ugrott, és sikerült pisztolyának egész tárát a gépkocsiban ülőkre lőnie. Az óriási zúrvárvanban a karhatalom emberei is lövöldözni kezdtek, és a kíváncsiskodók közül is többeket találat ért. A király és *Georges* tábornok eszméletét veszítette, míg *Barthou* külügyminisztert a karján érte a találat. Utóbbi kiszállt a kocsiból, és taxival indult a városi kórházba. A sors fintora, hogy a nem is igazán súlyosan sebesült miniszter, mire a kórházba ért, elvérzett... A jugoszláv királyt is kórházba szállították, de mire hozzáférhetek volna a műtéthez *Karadordević* Sándor behalt sérüléseibe. Amikor az utazás előtt figyelmeztették a készülő merényletre, állítólag ezt mondta: „*Ha ezt megúszom, száz évet élek!*...”

A gyilkos lövések pillanatképe, a rendőrök később eszmélnek

A merénylő, akinek kilétét a mai napig homály és találgatás fedi, a helyszínen meghalt. A hatóságoknak azonban sikerült kézre keríteni társait, akik a merénylet megtervezésében, és a fegyverek Franciaországba csempészésében segédkeztek. A bírák 1936. február 10-én mondták ki az életfogytig tartó börtönbüntetést *Milan Rajić*, *Mijo Kralj* és *Zvonimir Pospisil* vádlottakra. Látható, hogy a merénylet és az ítélet között több mint egy év is eltelt. Ez azzal magyarázható, hogy a vizsgálatot vezető hatóságok óvakodtak, nehogy nemzetközi konfliktust idézzenek elő. A nyomozás során pl. kiderült, hogy a merénylők Magyarországon is átutaztak, illetve tartózkodtak, ez azonban a tárgyaláson már nem került szóba. Annak ellenére sem, hogy a Jugoszláv Királyság is Magyarországot szerte volna bűnbaknak kikiáltani. Ha a tényeket megvizsgáljuk volt is ennek némi oka: Az usztasa emigránsok Olaszország, Ausztria és Németország mellett Magyarországon is megtelepedtek. Az említett országok számukra tartózkodási engedélyt, illetve állampolgárságot biztosítottak. Néhol szabályos kiképzőtáborokat létesítettek. Ilyen tábor működött a magyarországi *Jankapusztán* is, amelynek létéről a szerb kémelhárítás is tudomást szerzett. Mégpedig igen nevenséges véletlen foly-

tán: a táborparancsnok *Gustav Perčec* titkár-
nője és szeretője *Milka Pogorelec* elunta a
tábori életet és kitalált a szerb hatóságoknak.

Az már mellékes apróságnak bizonyult a
nyomozás során, hogy Olaszországban sokkal
több hasonló tábor létezett ez idő tájt...

Karađorđević Sándort, végrendelete ér-
telmében fia követett a trónon. Az ifjú király
nagykorúságáig egy háromtagú régenstanács-
ra, *Pavle* királyi hercegre, *Stanković*
Radenkóca és *Perović Ivánna* bízták az ország
vezetését. A királyi hatalmat azonban *Pavle*
herceg gyakorolta...

Az ellenzék erősödését mutatta, hogy az
1935 májusában megtartott választásokon az
egyesült ellenzéki blokk (a *Maček* féle Horvát
Parasztpárt, a *Davidović* vezette Szerb De-
mokrata Párt stb.) a szavazatok 37 százalékát
szerezte meg.

Az 1935-ben megalakult *Stojadi-nović*-
kormány külpolitikailag nagy előzékenységet
mutatott a német elképzelések irányában. Ezt
mutatja, hogy 1937 júniusában „örök barát-
sági” szerződést kötött Bulgáriával, majd
semlegességi egyezményt írt alá Olaszország-
gal. Az 1939 februárjában létrejött *Dragiša*
Cvetković kormány pedig még jobban köze-
ledett Németország felé.

A kormány 1939. augusztus 26-án tette
meg az első engedményt a legnagyobb rivális
nemzet, a horvátok számára, az *Autonóm*
Horvát Bánság felállításával. Zágrábban hor-
vát kormány alakult, amelynek élére *Ivan*
Šubašić került. A jugoszláv kormányban

Vladimir Maček, a Horvát Parasztpárt vezére,
miniszterelnök helyettes lett.

1941. március 3-án *Pavle* régens baráti
látogatást tett Hitlernél és a tanácskozás során
késznek mutatkozott csatlakozni a németek
vezette háromhatalmi egyezményhez. Az
úgynevezett *Cvetković Maček*-kormány
1941. március 25-én járult hozzá a csatlako-
záshoz, de megtagadta a német vezérkar azon
kívánságát, hogy csapatait Jugoszlávián ke-
resztül felvonultassa Görögország ellen.
Ezután került sor (március 27-én) a nevezetes
jugoszláv kormányt megdöntő államcsínyre,
aminek hatására *Hitler* elrendelte Jugoszlávia
megszállását. A jugoszlávok, illetve szerbek a
mai napig szívesen emlegetik, hogy hatalmas
részük volt a német birodalom összeomlásá-
ban, ugyanis miattuk kellett Hitlernek elha-
lasztania a Szovjetunió elleni támadást. Hen-
cegés ide, hencégés oda ez, a tény minden-
képpen elgondolkoztató, hiszen, mi van ha
Németországnak nem kell „időzni Jugoszlá-
viával”, hanem rögtön a Szovjetunióra tá-
mad?!

A szerb fegyverletételre április 17-én
került sor, miközben április 10-én Ante
Pavelić horvát usztasa poglavnik (nemzet-
vezető) Zágrábban kikiáltotta a *Független*
Horvát Államot...

(folytatjuk)

A „királygyilkos” revolver